

Pauli í Sandagerði og tann nýggi føroyski kórtónleikurin

Nýggjur føroyskur kórtónleikur hevur sítt byrjunarstøði seinna part av 1970'unum, tá Pauli í Sandagerði skrivaði sínar fyrstu sangir fyri kór. Við hesum sangum byrjar eitt nýtt tíðarskeið í føroyskum kórtónleiki.

Leif Hansen

Hugtakið “nýggjur føroyskur kórtónleikur” skal her skiljast bæði sum kronologiskt treytað, men eisini sum ein kvalitativ endurnýggjan. Tónleikasøguliga kann sigast at allur tónleikur einaferð hevur verið nýggjur, men í evropeiskari tónleikasøgu hevur tónleikur verið móttikin og tulkaður sum nýggjur, tá hann breyt við tað gamla og virkaði endurnýggjandi. Tað er neyvan nakar ivi um, at tann kórtónleikurin, sum Pauli í Sandagerði skrivaði síðst í 1970'unum varð fataður sum ein kvalitativ endurnýggjan móttvegis tí eldra kórtónleikinum. Tónleikurin varð skrivaður í tilvitanini um, at hann varð nýggjur og hann varð eisini móttikin og tulkaður sum verðandi nýggjur. Tónleikurin hjá Paula kann tí skiljast sum tann fyrsta endurnýggjan av føroyskum kórtónleiki síðani H.J. Højgaard skrivaði síni fyrstu lög í 1930'unum. Tað sama ger seg galdandi innan instrumentaltónleikin, har Sandagerði í 1973 eisini kann noterast fyri fyrsta instrumental tónaverk í Føroyum yvirhøvur, um vit síggja burtur frá *Parafrasuni* hjá Waagstein frá 1949.

Arvurin frá Holmboe

Danski tónasmiðurin Vagn Holmboe (1909-1996) skrivaði seg inn í føroysku tónleikasøguna við at skriva í alt 22 kórtónleikaverk, fyri a cappella kór, til føroyskar tekstir. Sjálvur sigur hann, at hansara føroysku sangir skuldu uppfatast sum føroyskur tónleikur, tó at tónasmiðurin var dani. Holmboe segði seg hava fingið íblástur úr tekstinum og úr upptøkunum av føroyskum dansi. Tað er ilt at meta um hvønn leiklut føroyskur fólkatónleikur, tað vil her siga kvæðaløg og kvøðing, hevur í nevndu verkunum hjá Holmboe. Ólavur Hátún sigur í bóklinginum, sum fylgir við fløguútgávu við Tónleiki hjá Holmboe, sum kom út í 2011, at hann í 1962 spældi kvæðaupptøk úr Nólsoy og Sumba fyri Holmboe og at hann “var sjónliga hugtikin”. Við sær hevði Hátún eisini eitt úrval av yrkingum hjá J. H. O. Djurhuus. Nakrar vikur seinni hevði Holmboe skrivað seks kórsangir, sum seinni komu út á nótum undir heitinum

Hevjið í Homrum. Í 1972 kemur næsta savnið hjá Holmboe út undir heitinum *Sange fra vârdybet*, sum er skrivað til tekstir hjá William Heinesen. Triðja og seinasta savnið við kórsangum kemur í 1977 undir heitinum *Eyðna* við tekstum eftir Chr. Matras. Harumframt útsetti Holmboe tvey kvæðaløg fyri kór, Sigmundskvæðið yngra og Ólavur Riddararós og skrivaði kantatuna *Brúgvar* til vígsluna av Norðurlandahúsinum í 1983.

Kórsøga

Einki er at ivast í at endurnýggjanini av føroyskum kórtónleiki eisini er ein partur av menningini av kórsangi í Føroyum serliga í seinnapartin av 1980'inum. Frá miðskeiðis í sekstiárunum til miðskeiðis í áttatiárunum eru tað í høvuðsheitum tvey kór, sum mynda tann føroyska kórsingin nevniliga kórini í Havn: Havnarkórið (upprunaliga *Útvarpskórið*) og Kristiliga sangkórið. Verður sæð burtur frá sangunum hjá Holmboe, sum Havnarkórið javnan hevði á skrá, var føroyskur kórtónleikur einamest myndaður av sangum hjá Waagstein og Højgaard.

Miðskeiðis í áttatiárunum vóru kórini Tórshavnar kamarkór og Cantus Borealis sett á stovn, við tí greiða málsetningi at hækka støði á føroyskum kórsangi. Tórshavnar manskór varð sett á stovn í 1987 og setti eftir stuttari tíð heilt nýggjan standard fyri manskór í Føroyum. Gentukórið hjá Paula í Sandagerði varð stovnað fyrst í 80'inum men fyrst í 90'inum bleiv tað betur kent sum Cantabile og Fuglafjarðar Gentukór hevði í 1990'inum sína stóru tíð undir leiðslu av Frits Johannesen. Sangarar úr m.a. Cantus Borealis byrjaðu í 1992 kórið Nóatón, sum var eitt tað mest ambitiøsa kórprojekt í Føroyum nakrantíð. Síðst í nítiárunum settu útisetar í Keypmannahavn sær høg tónleikalig mál og stovnaðu útisetakórið Mpiri og í 2003 savnaði Sunleif Rasmussen saman við øðrum sangarar saman kórið Tarira.

Tónleikurin úr Sandagerði

At tann ungi Pauli í Sandagerði fekk íblástur úr tónleikinum hjá Holmboe er ivaleyst. At Pauli longu tíðliga í sínum tónleiki fer frá einfaldu strofisku kompositiónini til gjøgnumkomponeraðu kompositiónir meti eg at verða ein beinleiðis ávirkan frá Holmboe. Fleiri dømi eru um at Pauli leitar sær

íblástur frá Holmboe tá um satsbygnaða ræður. Líkheit er til dæmis at síggja í formi og bygnaði í *Øens kirkegård* hjá Holmboe og frálíka *Heystkvøld í Havn* hjá Paula. Men tónleikurin hjá Paula í Sandagerði ber frá fyrsta degi brá av originaliteti. Melodiurin er berandi element í tónleikinum. Eg haldi, at tað melodiska uppfinningarsemið, sum vit síggja í tónleikinum hjá Paula, ikki finnur sín líka í Føroyum. Í fyrstu sangnum, sum vóru skrivaði í 1970'inum liggur melodiurin oftast í sopranrøddini, men í seinni verkunum kemur melodiska hugflogi hjá tónaskaldinum fram í øllum røddum. Somuleiðis kann ein persónlig kompositorisk menning hómast; frá einfaldum sangum til kompleksar kompositiúnir. Tónaskaldið flytir seg, so at siga, frá fólksligum kórsangi (t.d. *Á Grækarismessu* 1978) til meira kompleksan listarlígan tónleik (t.d. *Goymi eg minni* 1989).

Ein føroyskur tóni

“Tað upprunaliga ljóðið í traditionellum føroyskum sangi hevur givið tónaskaldinum íblástur. Vit skula leita aftur í tíð, aftur til ljóðið sum myndaði tað andaliga og tað vertsliga lívið hjá teimum, sum í Føroyum búðu.” Soleiðis stendur skrivað um tónleikin hjá Paula í Sandagerði á húsanum til fløguna *Tonglabeiggi*, sum kom út í 1998 (mín umseting úr enskum). Men hvørjir lutir í føroyskum andaligum og verðsligum sangi, hava ávirkað tónleikin hjá Paula? Ímyndin av einum serligum føroyskum tóna, eisini í nútíðar tónleiki, hevur í Føroyum eins og aðrastani útgangsstøði í eini hugsan um, at tað er ein ella annar samanhangur millum tann nýggjari tónleikin og tann siðbundna føroyska tónleikin. Tann føroyski tónin og harvið eisini tann nýggi føroyski tónleikurin skal onkursvegna innihalda somu autentisku drøg, sum vit halda, at kvæðini og sálmasangurin innihalda. Brúkið hjá Paula í Sandagerði av fólkatónleikaligum drøgum muga sigast at byggja á eina individuella tulking. Tí er ikki lætt at ávísa ein beinleiðis samanhang millum føroysk fólka- og/ella kirkjutónleikalig drøg og tónleikin hjá Paula. At flestu lög og melodilínjur hjá Paula eru í moltónart, kann tykjast merkisvert og er tað kanska her at skilja samanhingin millum ljóðið í traditionellum føroyskum sangi og tónleikinum hjá Paula liggur. Longu í 1800-talinum royndu dansk tónaskøld at skapa ein serligan danskan tóna, við útgangsstøði í danskum fólkavísum.

Marianne Clausen sigur í einari av sínum bókum, at sera nógv føroysk løg til donsku fólkavísunar hava “mol-dám” ella dorisk drøg. Tó at hetta ikki er kannað til fulnar, so metir Clausen, at hesin mol-dámur eisini er ráðandi í føroysku kvæðaløgunum. Mol-tónart er sjálvandi ikki nakað serføroykst, men í tónleikinum hjá Paula er hon at kalla einaráðandi og vitnar um at tónaskaldið metir mol at liggja føroyska tónanum nærmast.

Ongantíð blivið standardrepertoire

Tað tykist ikki at kórtónleikurin hjá Paula í Sandagerði nakrantíð er blivin standardrepertoire hjá føroyskum kórum. Tónleikurin hjá honum er stundum krevjandi og kórleiðarar og kórsangarar hava kanska aftrað seg við at farið í holt við hesar sangir. Teir meira einfaldu sanginir t.d. *Á Grækarismessu* og *Í Advent* munna verða teir einastu, sum hava pláss javnan á konsertskráum uttanfyri Havnina. Kanska var lopið úr siðbundna kórtónleikinum via klanguniversið hjá Holmboe og víðari inn í tónleikin hjá Paula í Sandagerði nóg so stórt hjá mongum. Kórsangur í Føroyum menti seg almikið í áttati- og nítiárunum men hevur síðani mist nógv av flognum. At ein kapasitetur sum Pauli í Sandagerði nú í mong ár hevur búð í Danmark og harvið ikki longur er ein av berandi kreftunum undir sangi í Føroyum, hevur helst eisini gjørt, at hansara tónleikur í minni mun er partur av menningini av kórsangi og kórtónleiki í Føroyum. Men hetta broytir ikki ta sannroynd, at kórtónleikurin hjá Paula í Sandagerði er tann fyrsta endurnýggjan av føroyskum kórtónleiki síðani H.J. Højgaard skrivaði síni fyrstu lög í 1930'inum.